



Brüssel, 4. detsember 2018
(OR. en)

14580/18
ADD 1

SOC 735
GENDER 45
DIGIT 237
JEUN 155
EDUC 442

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Sooline võrdõiguslikkus ja noored: digitaliseerimisega kaasnevad võimalused ja ohud – Kommenteeritud kokkuvõte

Delegatsioonidele esitatakse lisa kommenteeritud kokkuvõte Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) poolt eesistujariigi Austria palvel koostatud aruandest „Sooline võrdõiguslikkus ja noored: digitaliseerimisega kaasnevad võimalused ja ohud“¹.

¹ Pekingi tegevusprogrammi rakendamise läbivaatamise kohta koostatud aruanne, milles käsitletakse eelkõige määrava tähtsusega valdkonda „L: Tütarlapsed“.

Kommenteeritud kokkuvõte

EIGE tehtud uuringust nähtub, kuivõrd mitmekesiseid võimalusi pakub digitehnoloogia noortele õppimiseks, sõprade leidmiseks, teabe hankimiseks ja üksteise kaasamiseks. Uuringust nähtub ka see, et agressiivne käitumine internetis on eelduste kohane ja seda tajutakse tavapärasena.

Tulemuseks on see, et noortel on välja kujunenud ennetavad toimetulekustrateegiad. Eriti noored naised ja tütarlapsed seavad ennast internetis väljendades iseendale märkimisväärseid piiranguid hirmust veebis aset leidva ründamise, seksuaalse suunitlusega küberkiusamise, kuulujuttude levitamise ja vihakommentaari ees. Poisid paistavad läbielatud väärkohtlemist pigem ignoreerivat ja pisendavat, kusjuures pole vahet, kas tegu on tüdrukute või poiste vastu suunatud väärkohtlemisega.

Et EL saaks noorte kaasamiseks digitehnoloogiate potentsiaali ära kasutada, tuleb kindlasti vähendada soostereotüüpide mõju veebis ning edendada arvamuse avaldajate ja arvamuste paljusust ning sooväljendust. Soolise võrdõiguslikkuse jaoks digitaliseerimisega kaasnevaid võimalusi ja ohtusid käsitletakse harva otsesõnu. On väga oluline, et ELi institutsioonid ja liikmesriigid viivad sooaspekti sisse kõikidesse digitaalsetesse noortealgatustesse ning näevad digimeedias väga mõjusat vahendit noorte kaasamiseks soolise võrdõiguslikkuse toetamiseks. Kui naiste mõjuvõimu suurendamist sihipäraselt toetatakse ja rahastatakse, võib digitaliseerimine kaasava, võrdse ja osaluspõhise ühiskonna kujundamisele märkimisväärselt kaasa aidata.

ELis kasutab 92% noortest naistest ja 93% noormeestest internetti iga päev. Siin on näha, et toimunud on märkimisväärne tõus võrreldes 2011. aastaga, mil internetti kasutas igapäevaselt 81% ELi noortest. Kuigi noored naised ja mehed kasutavad internetti peaaegu identsel määral, väärivad märkimist, et vanemate põlvkondade puhul ilmneb siiski sooline erinevus naiste kahjuks.

Noored on ELis parimate digioskustega põlvkond, kusjuures 56% noortest naistest ja 58% noormeestest vanuses 16–24 on põhioskustest kõrgema taseme digioskused. Selle põlvkonna ülejäänud esindajatel on kas põhitaseme digioskused või vähesed digioskused. Võrdluseks: kõigest kolmandikul elanikkonnast vanuses 25–54 on põhitasemest kõrgema taseme digioskused. Tõsiasi, et 2017. aastal olid vähesed või põhitaseme digioskused enamikul Euroopa täiskasvanutest,² näib viitavat sellele, et paljud vanemad, õpetajad ja haridustöötajad võivad olla noortest digioskuste küsimuses maha jäänud. Hinnanguliselt on vaid 20–25% Euroopa õpilastest end digivaldkonnas kindlalt tundvad ja digivaldkonna küsimuses toetavad õpetajad, kellel on vaba juurdepääs IKT-le ning kes saavad seda koolis suuremate takistusteta kasutada³. Investeerimine elukestvasse õppesse ning jõupingutused kutseõppes esinevate takistuste kõrvaldamiseks võimaldavad toetada õpetajaid nende digioskuste täiustamisel ja nende taseme parandamisel. Sellisest koolitamisest võiks võita ka sooline võrddõiguslikkus õpetaja eriala sees, milles domineerivad kogu Euroopas endiselt naised (EIGE, 2017c).

Ehkki noortel naistel ja meestel on sarnased digioskused, tunnevad noored mehed end oma digioskuste osas kindlamalt

Noori naisi ja mehi, kes tunnevad, et neil on digitaalsete tehnoloogiate kasutamiseks igapäevaelus piisavad oskused,⁴ on ELis umbes ühepalju, kuid poisid tunnevad end oma digioskuste osas kindlamalt. Näiteks tunneb 73% poistest ja 63% tüdrukutest vanuses 15–16 end kindlalt, kui kasutab digiseadmeid, mida hästi ei tunne. Riikides, kus noortel on üldiselt madalam digioskustega seotud enesekindluse määr (nt AT, FI, LV), on sooline erinevus eriti suurelt tütarlaste kahjuks, ulatudes näiteks Soome puhul isegi 25%ni.

² 57% naistest vanuses 22–54 ning 52% meestest vanuses 22–54, vt joonis 1.

³ Allikas: „Ühtne Euroopa lahendus ühiste eesmärkide nimel: kuidas käsitada digioskustega seotud väljakutseid Euroopas. Digitaalse ühtse turu strateegiarühma digioskuste allrühma töö tulemused“, kättesaadav siin: http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=43900

⁴ Vastavalt Eurobaromeetri 2017. aasta eriuuringule 460 tunneb 92% noortest naistest ja meestest vanuses 15–24, et neil on digitaalsete tehnoloogiate kasutamiseks igapäevaelus piisavad oskused.

ELi tasandil tundub, et üldistes digioskustes ilmneva soolise erinevuse põhjust tuleb otsida konkreetsemalt digioskuste erinevusest probleemilahenduse valdkonnas, milles noortel naistel on mahajäämus. Riikides, kus probleemilahenduse valdkonnas põhitasemel digioskustega noori naisi on noormeestest enam, on üldiselt ka rohkem kõrgemate digioskustega noori naisi. Kokkuvõttes näitab see, kui tähtis on parandada noorte naiste digioskusi probleemilahenduse valdkonnas, selleks et kaotada sooline erinevus digioskustes üldiselt.

Digitaalne ruum on sooliselt kallutatud, takistades noorte naiste osalust

Üldiselt iseloomustab noori naisi ja mehi kõrge sotsiaalne kaasatus veebis, kuid teatavate tegevuste osas on märgata sooliste erinevuste mustreid. Noorte osalus sotsiaalvõrgustikes on väga kõrge, kui võrrelda neid teiste põlvkondade ja isegi noorte täiskasvanutega vanuses 25–29⁵. Noortest meestest (56%) veidi enamgi on noori naisi (60%), kes laadivad üles enda loodud sisu. Hoolimata noorte naiste kõrgemast üldisest osalusest sotsiaalvõrgustikes⁶ postitab noortest naistest (18%) enam noori mehi (26%) kommentaare internetiartiklite all või veebipõhistes suhtlusvõrgustikes või veebiblogides. Üldiselt jälgib enam noori mehi (55%) kui noori naisi (46%) sotsiaalmeedias toimuvaid arutelusid, lugedes näiteks internetiartikleid või veebipõhistes suhtlusvõrgustikes või veebiblogides avaldatud artikleid. Noorte naiste väiksemat veebiaruteludes osalemist või uudiste lugemist võivad seletada uuringud, mille järgi tavatsevad noored naised veebis tegutsedes põhjalikult kaaluda, kui palju tõstab veebis nähtaval olemine nende sotsiaalset staatust või kui suur on oht saada järsu hukkamõistu osaliseks, mis tabab neid kergesti kriitikana „liiga“ avalik olemise eest. Uuringutes tõstetakse esile ka seda, kui palju aega tuleb noortel naistel kulutada ja missuguseid märkimisväärseid jõupingutusi teha, et jääda veebis esinedes „sobivalt naiselikuks“, nagu ühiskond neilt ootab (Bailey & Steeves, 2015). Tütarlaste väiksem osalus sotsiaalmeedia aruteludes võib olla ennetav strateegia, eesmärgiga vältida järsku kriitikat.

⁵ Eurostati andmetel kasutas 2017. aastal veebipõhiseid sotsiaalvõrgustikke viimase kolme kuu vältel 89% noortest naistest ja 87% noormeestest vanuses 16–24, samal ajal kui naiste ja meeste puhul vanuses 25–29 olid vastavad määrad 83% ja 79%.

⁶ PISA andmed näitavad, et 82% noortest naistest vanuses 15–16 kasutab veebipõhiseid sotsiaalvõrgustikke iga päev või peaaegu iga päev. Võrdluseks: samas vanuses noormeestest teeb seda 72%.

Poliitiline tegevus internetis on tütarlaste ja noorte naiste jaoks problemaatilisem

Nende noorte inimeste osakaal, kes kolme viimase kuu jooksul on avaldanud veebis arvamust ühiskondlike või poliitiliste küsimuste kohta või osalenud veebiküsitlustel või -hääletustel (nt linnaplaneerimise küsimustes otsustades või arvamust avaldades või mõnda petitsiooni allkirjastades), on käesoleva uuringu järgi madal. Eriti madal on noorte naiste osakaal, kes on avaldanud arvamust ühiskondlike või poliitiliste küsimuste kohta veebisaitide kaudu⁷.

Nende uuringutulemustega sobivad kokku hiljaaegu 18 demokraatlikus lääneriigis tavamõistes poliitilise osaluse analüüsimisel saadud andmed, millest selgus, et naised kipuvad meestest vähem oma arvamust poliitika kohta avalikuks tegema (Coffé & Bolzendahl, 2010). Samuti on see kinnituseks poliitiliselt aktiivsete noorte kohta tehtud uuringule, mille järgi noored tõrguvad osalemast sotsiaalmeedias toimuvates poliitilistes aruteludes, põhjendades seda kartusega ennast avalikkuse ees näidata ning veidi vähemal määral kartusega saada negatiivset tagasisidet (Storsul, 2014). Tõsiasi, et sotsiaalmeedia tutvussuhetes puudub peaaegu igasugune sotsiaalne kontekst, võib põhjustada „väikseima ühise nimetaja efekti, sest inimesed postitavad ainult asju, mille kohta nad arvavad, et need on vastuvõetavad kõige suuremale hulgale nende kontaktidest“ (Marwick, 2010). Arvestades, et tütarlapsi ja noori naisi harjutatakse juba varasest east peale hoolikalt jälgima oma käitumist nii tavaelus kui ka veebis, seletaks selline surveamine seda, miks tütarlaste valmisolek osaleda ühiskondlikes ja poliitilistes aruteludes on väiksem ning sellega käsikäes on väiksem ka nende osalus veebiaruteludes üldiselt.

⁷ 14% noortest naistest vanuses 16–24 avaldasid oma arvamust veebisaitide kaudu. Võrdluseks: samas vanuses noormeestest teeb seda 18%.

Internetis ahistamise oht vajutab selge pitseri noorte naiste tegutsemisele veebis

***„Kui oled tüdruk, siis
kiusatakse sind selle pärast,
mis sa arvad, ja
seksuaalsusega seotud
asjade pärast. Ongi kõik.“***

*Tütarlaps, sihtrühmas
osaleja, Rootsi*

Enda sõnul on internetis ahistamise (kaasa arvatud, aga mitte ainult küberkiusamise, väljapressimise ja teiste kuritegude) ohvrite hulgas rohkem noori naisi (9%) kui noormehi (6%). 2013. aastal küsiti kooliõpilaste käest uuringu „Kooliealiste laste tervisekäitumine“ raames esimest korda seda, kas nad on pidanud kokku puutuma küberkiusamisega kas siis sõnumite või piltide kujul (Inchley & Currie, 2013). Andmed näitavad, et 15-aastastest tütarlastest on 12% vähemalt ühe korra küberkiusamisega kokku puutunud, samas kui poiste puhul on

see 7%⁸. ELis kõhkleb 51% eelnevalt internetis vihakõnet või väärkohtlemist kohanud või kogenud ELi noortest naistest ja 42% noortest meestest, kas osaleda sotsiaalmeedia aruteludes, kartuses saada väärkohtlemise, vihakõne või ähvarduste osaliseks. See näitab, et noori naisi tabab internetis ahistamine ebaproportsionaalselt tugevamini. Tuttavalt ja võõrastelt lähtuv küberahistamine vähendab noorte inimeste, eriti aga tütarlaste hulgas sageli valmidust näidata veebis üles poliitilist aktiivsust. Oma isiku pihta suunatud kriitika ja rünnete vältimiseks piiravad noored naised oma poliitilist tegevust veebis (nagu ka tavaelus) noormeestest enam, kasutamata seetõttu täiel määral ära digitaalmeedia eeliseid.

⁸ Noortelt küsiti, kas nad on kohanud seda, et keegi saadab õela sisuga kiirsõnumeid, tekstisõnumeid või e-kirju või teeb kellegi seinale õela sisuga postitusi. Andmed EL 27 kohta (Küprose ja Põhja-Iirimaa kohta andmed puuduvad). Allikas: EIGE arvutused uuringu „Kooliealiste laste tervisekäitumine“ (HBSC, 2013/2014) põhjal, mis on kättesaadav siin: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/303438/HSBC-No.7-Growing-up-unequal-Full-Report.pdf?ua=1

Soonormide süvenemine veebi vahendusel

Projekti raames intervjueeritud eksperdid väljendasid muret seoses sellega, et sotsiaalmeedia, eriti naiste suur aktiivsus enda loodud sisu (eeskätt piltide) ülelaadimisel suurendab naiste ja tüdrukute objektistamist. Ilustandardite kohalolu kõikjal veebis loob esteetilise normi, mis paneb naised ja tüdrukud suure surve alla ning on takistuseks nende osalemisel ühiskondlikus ja poliitilises elus. Seda mureküsimumust kajastavad Maailma Terviseorganisatsiooni andmed, mille kohaselt peab peaaegu iga teine 15-aastane tüdruk end liiga paksuks, samas kui poiste hulgas peab end paksuks üks neljast⁹.

On leitud, et pidevas seksuaalobjektistavas meediaväljas viibimise tulemusel hakkavad noored naised võtma omaks ilustandardeid ja tajuma end pigem objektide kui otsustajatena (Vandenbosch & Eggermont, 2012; Wolf, 2013),¹⁰ mille kohta omakorda on leitud, et see vähendab tütarlaste ja noorte naiste valmisolekut tegeleda ühiskonnaelu küsimustega, sealhulgas valimistel osaleda (Heldman & Cahill, 2007).

⁹ EL 27 lõikes peab end liiga paksuks 47,2% 15-aastastest tüdrukutest, võrreldes 23,2% sama vanade poistega. Allikas: EIGE arvutused WHO uuringu „Kooliealiste laste tervisekäitumine“ põhjal, mis on kättesaadav siin:
www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/303438/HSBC-No.7-Growing-up-unequal-Full-Report.pdf?ua=1

¹⁰ Seda protsessi nimetatakse „eneseobjektistamiseks“.

**„Aga minu meelest on meestel
keerulisem asjadest rääkida.
Isegi kui keegi kohtleb meid
halvasti, ei räägi me sellest.“**

*Poiss, sihtrühmas osaleja,
Rootsi*

Ekspertid rõhutasid tõsiasja, et veebis laialt levinud naiste objektistamine mõjutab ka poisse, ning eelkõige teeb seda naiste problemaatiline kujutus videomängudes,¹¹ kuid samuti mõjub neile „meheliku“ suhtumise ja käitumise ebaterve käsitus, mida üha enam nimetatakse „mürgiseks maskuliinsuseks“ (*toxic masculinity*). Näiteks narritakse veebis poisse, kelle käitumine ei tundu olevat piisavalt „mehelik“, ja poisse, kelle kohta arvatakse, et nad on geid. Poisid mainisid,

kui keeruline on neil rääkida väärkohtlemisest või küberkiusamisest, eelkõige juhul, kui neil jääb puudu perekonna toetusest: „Poistel on häbi öelda, et teised nende üle naeravad.“ (Poiss, IT, 17a.) On leitud, et mõned poisid kipuvad hindama üle oma võimet lahendada veebis tekkivaid probleeme ning nende valmisolek abi otsida ja vastu võtta on väiksem kui tüdrukutel, mis on tõenäoliselt seotud stereotüüpse standardiga, mille järgi poiss „olgu mees ja võtku end kokku“.

Üks poiste aruteluteemasid oli ka teistelt eakaaslastelt lähtuv surve paluda või nõuda tüdrukutelt alastipilte ning edasi surve neid pilte ilma luba küsimata levitada. Nii nais- kui ka meessoost osalejad märkisid, et ühiskonnas valitsevad seksuaalkäitumise suhtes eri standardid, kusjuures tüdrukute ja naiste puhul nende iseteadlikku seksuaalsust taunitakse, poiste ja meeste puhul aga kiidetakse. Sihtrühmas osalenute seas oli ülekaalus ohvrit süüdistav suhtumine.

¹¹ 2015. aastal mängis peaaegu pool EL 28 poistest vanuses 15–16 (49%) ühiselt mängitavaid veebimänge iga päev või peaaegu iga päev. Tüdrukute puhul on vastav näitaja 7%.